

PARISKOMMUNEN

Text: Jonathan Lagnebjörk

ÄVEN OM KAPITALISMEN är betydligt äldre än tvåhundra år är det först under 1800-talet som det kom att dominera världen som ekonomiskt system. Denna dominans innebar att samhället allt mer skulle präglas av kampen mellan de som köper arbetskraft och de som säljer sitt arbete. Europa och inte minst Frankrike skakades under denna period av flera revolutioner och revolutionsförsök och ett av det viktigaste, för arbetarrörelsen och den marxistiska teorin, var Pariskommunen.

Pariskommunen har som många andra revolutionsförsök i Frankrike, och övriga världen, fallit bort ur det allmänna vetandet. På sin höjd kan man under en stadsguidning i Paris få

höra en underbetald guide skämta lite om hur parisarna 1871 åt upp djurparkens alla djur och brände ner Tuilerierna. Mer än så brukar inte framkomma eftersom det är en gammal sanning att det är segrarna som skriver historia. Men det som utspelade sig drygt två månader i Paris gav inte bara viktiga lärdomar för den unga arbetarrörelsen, det gav också ett praktiskt bevis på vad proletariats diktatur kunde innebära.

1870 LÅG FRANKRIKE I krig med den växande stormakten Preussen. Kriget som hade inletts utav den dåvarande franska kejsaren Napoleon III vände snabbt från en fransk till en tysk invasion

och redan efter mindre än två månader var både kejsaren och en stor del av den franska armén krigsfångar. Detta ledde till att Frankrike under revolutionära omständigheter återigen blev en republik och att Paris belägrades i fem månader tills den franska nationalförsamlingen kapitulerade i januari 1871.

NATIONALFÖRSAMLINGEN BESTOD främst utav konservativa och monarkister och dess politik skiljde sig inte mycket från det tidigare arbetarfientliga kejsardömet. Bland annat hade man dömt arbetarledare som Auguste Blanqui till döden, tvingat urfattiga och uthungrade parisare att betala tillbaka skulder som uppkommit under belägringen och låtit den preussiska armén marschera genom Paris.

När nationalförsamlingen den 18 mars beordrade armén att beslagta kanonerna som nationalgardet (den franska milisen) dragit upp i Montmartre för att tyskarna inte skulle komma över dem blev det startskottet för Pariskommunen. Detta var tänkt som ett första steg i att avvärja nationalgardet, men istället satte sig parisarna i motvärn. Kanonerna försvarades och nationalförsamlingen drog sig undan till Versailles.

FRÅN BÖRJAN FÖRSÖKTE kommunen komma till en fredlig lösning med Versaillesregimen. Exempelvis lät man reaktionärer, polisofficerare, de som deltagit i kampen mot revolutionen 1848 och fler lämna Paris utan några följder. Inte heller angrep man Versailles, något som i efterhand måste ses som ett felaktigt beslut då revolutionen med

största sannolikhet hade segrat. Istället kallade man till nya val där även Versaillesregimen fick delta. Samtidigt stod Versaillesregimen för flera väpnade provokationer. Efter att man valt en ledning den 26 mars utropade man officiellt Pariskommunen två dagar senare. Den 2 april gjorde Versaillesregimen och armén sitt första riktiga anfall mot Paris och inbördeskriget inleddes officiellt. Efter ett misslyckat motanfall mot Versailles dagen efter kom Paris att befinna sig under belägring och konstant artillerield.

De parisiska arbetarna kastades så in i ett inbördeskrig och en ny belägring. Samtidigt befann sig fortfarande den preussiska armén utanför Paris, även om de inte deltog i stridigheterna. Trots den prekära situationen fortsatte man genomdriva samhällsförändringar för ett socialistiskt samhällsbygge, beslut som än idag anses på tok för radikala för den borgerliga demokratin. Så vilka var dessa beslut man tog i av oss marxister kallat proletariats diktatur?

Efter ett beslut från den första april fick ingen utav de folkvalda tjäna mer än en genomsnittlig arbetare.

DET SOM KANSKE ÄR mest slående är det demokratiska systemet som präglade själva kommunen. Efter ett beslut från den första april fick ingen utav de folkvalda tjäna mer än en genomsnittlig arbetare. Detsamma gällde tjänstemän och andra anställda av kommunen.

Dessutom kunde dessa avsättas när som helst ifall folket inte tyckte att de skötte sig och det gällde även det inte bara politiker utan även poliser etc. Pariskommunen avskaffade också uppdelningen av lagstiftande och verkställande makt. Istället skulle de som tog besluten även

vara ansvariga för att de genomfördes. Denna politiska modell var tänkt att gälla i övriga landet också (det skedde även fler revolutionsförsök i andra franska städer vid samma tid). Tanken var att det nationella styret också skulle omfattas av kommunförfattningen och bestå av representanter valda direkt av landets kommuner.

SAMTIDIGT SOM MAN förändrade det demokratiska systemet genomförde man en rad förbättringar för arbetarklassen. För det första så återlämnades de föremål, kläder, möbler etc. som folk tvingats pantsätta under belägringen och man beslutade också om att efterskänka hyrorna under samma period. Under Napoleon III hade ett system där fabriksägarna och arbetsköparna kunde bötfälla de anställda för mindre överträdelser införts, vilket nu avskaffades. Dessutom förbjöd man nattarbete för bagare och arbetarkvinnornas arbetssituation och löner diskuterades för att de skulle kunna förbättras. De fabriker och verkstäder som övergetts eller stängts ner av kapitalister skänktes man bort till arbetarkooperationer utan ersättning.

Skolorna öppnades för alla parisare oavsett klass och kostnaderna för utbildningen togs bort. Man bröt kyrkans inflytande på undervisningen,

konfiskerade kyrkliga egendomar och separerade dessutom staten och kyrkan, något som inte gjordes i Sverige förrän år 2000. Dessa beslut och många fler togs allt medan inbördeskriget pågick.

MEDAN PARISKOMMUNEN i handling visade hur fruktansvärt det blir när arbetarklassen kommer till makten, så gav nationalförsamlingen i Versailles minst lika bra bevis på hur human och fredsälskande överklassen kan vara. Redan dagarna efter inbördeskrigets start började man i Versailles att arkebusera sina krigsfångar. Detta ledde till att man i Paris tvingades ta gisslan (tidigare hade man låtit alla fiender till kommunen lämna Paris), däribland Paris ärkebiskop. Dagen efter beslutet om gisslantagande brände man en giljotin framför statyn av Voltaire för att visa att revolutionen skiljde sig från den borgerliga revolutionen 1789 såväl som den borgerliga kontrarevolutionen 1848. Versailles svarade med att återuppta

morden på sina krigsfångar när det visade sig att kommunens hot om att avrätta sina gisslan var tomta.

Tack vare att Preussen undan för undan släppte franska krigsfångar att förstärka den franska armén med vände styrkeförhållandena allt mer

till Versaillesregimens fördel. Den 21 maj inleddes det som gått till historien som den blodiga veckan. Den franska armén invaderade Paris genom en obehövad port och från barrikad till barrikad, klämda mellan den franska och den preussiska armén, försökte kommunarderna förgäves att försvara Paris. Under denna vecka mördades upp emot 30 000 parisare oavsett om de var stridande eller ej och oavsett om de var män, kvinnor eller barn. 45 000 fångar marscherades bort till Versailles där de i tusentals dömdes till avrättning, fängelse och deportation. Med det var Pariskommunen besegrad och den franska arbetarrörelsen allvarligt försvagad. Det som gått till historien som den tredje republiken överlevde ända fram till 1940 då Nazisterna erövrade Frankrike.

LÄRDOMARNA FRÅN PARISKOMMUNEN kom dock att påverka den europeiska arbetarrörelsen för en lång tid framöver. Förutom de uppenbara lärdomarna man dragit från själva kommunen, förstod man hur blodig och skoningslös borgarklassens hämnd skulle vara om en revolution misslyckades. Inte minst Lenin lade stor vikt vid erfarenheterna från 1871. Kanske är lärdomarna från Pariskommunen en förklaring till

varför revolutionerna under 1900-talet inte var lika toleranta mot överklassens kontrarevolutionen.

En annan viktig poäng att göra är det faktum att Pariskommunen var ett steg på vägen till att marxismen tillslut skulle dominera arbetarrörelsen. För Pariskommunen var inte politiskt medvetet kommunistiskt och dominerades inte heller av marxister. Men ledarna övergav

Men ledarna övergav sina ideologiska ståndpunkter eftersom de materiella omständigheterna tvingade dem till det.

sina ideologiska ståndpunkter eftersom de materiella omständigheterna tvingade dem till det. Blanquisterna, som hade förespråkat en konspiratorisk statskupp, kämpade istället för kommunens utvidgning och inkluderandet av hela arbetarklassen. På samma sätt

övergav kommunens proudhonister sitt motstånd mot en kollektiv och demokratiskt planerad och styrd ekonomi.

Text: Jonathan Lagnebjörk

Läs mer om Pariskommunen:

Karl Marx: *Pariskommunen, Proletärkultur*

Gay L. Gullickson: *Unruly women of Paris: images of the commune*, Cornell University Press